

JONAS JABLONSKIS APIE JONO ŠLIŪPO KNYGĄ *LIETUVISZKIEJIE RASZTAI* *IR RASZTININKAI*

ESMINIAI ŽODŽIAI: recenzija, Jonas Jablonskis, Jonas Šliūpas, literatūra, laikotarpis, periodika.

I Jono Jablonskio darbus paprastai žvelgiama bendrinės kalbos formavimosi, jos norminimo požiūriu. Kita jo veikla menkai tyrinėta, paprastai tenkinamasi tik jos paminėjimu: J. Jablonskis – visuomenininkas, vertėjas, pedagogas. Kalbininko paskelbtos recenzijos dažniausiai taip pat minimos tik kaip tam tikrus kalbos norminimo kriterijus atspindintys darbai¹. Šiame straipsnyje nagrinėjami du J. Jablonskio darbai, kuriuose kalbama apie Jono Šliūpo knygą *Lietuviszkiejie Rasztai ir Rasztininkai*². Knygą, 1890 m. išleistą Tilžėje, finansavo Baltimorės Lietuvos mylėtojų draugija. Tai pirmoji lietuvių raštijos istorija, kurioje apžvelgiami lietuviški raštai nuo 1547 m. iki XIX a. pabaigos; antraštėje nurodyta, kad knygą parengė Lietuvos mylėtojas. J. Jablonskis šią knygą nagrinėjo dviejose publikacijose: 1894 m. *Varpo* pirmo numerio „Kritikos ir bibliografijos“ skyriuje paskelbtoje minėtos knygos recenzijoje³ (V 1894 1: 10–11) ir 1893 m. *Varpo* vienuoliktame numeryje paskelbtame straipsnyje „S. Daukanto gyvenimas ir raštai“ (V 1893 11: 165–168).

Jono Jablonskio pastabos apie Jono Šliūpo knygą *Lietuviszkiejie Rasztai ir Rasztininkai* svarbios keliais aspektais. Šie rašiniai – pirmosios J. Jablonskio recenzijos, iki tol šio žanro rašinių jis nerašė. Taigi jos atskleidžia ir tam tikras

¹ Vienos kitos pastabos apie J. Jablonskio publicistiką esama Arnoldo Piročkinio knygoje *Prie bendrinės kalbos ištakų* (1977: 80–85).

² Taip rašoma knygos antraštė.

³ J. Jablonskio recenzijoje ši knyga įvardijama taip: *Lietuviškieji Raštai ir Raštinkai*. Rašliaviška peržvalga parengta *Lietuvos Mylėtojo*. Tilžėje, 1890, 234.

J. Jablonskio, tuo metu dirbusio Mintaujos gimnazijos mokytoju, bręstančio kalbininko nuostatas. Taip pat svarbu, kad tai pirmosios recenzijos, skirtos lietuvių literatūros istorijos darbui, jose parodoma, kaip leidinys buvo vertintas amžininkų. Todėl derėtų išsiaiškinti, kokiais kriterijais vadovaujasi recenzentas, ką jis laiko teigiamais dalykais, ką kritikuoja. Be to, recenzijos atskleidžia ir tam tikrus paties recenzento asmenybės bruožus. Šio straipsnio tikslas – parodyti, kokiais kriterijais tuomet vadovavosi J. Jablonskis, recenzuodamas Jono Šliūpo knygą *Lietuviszkiejie Rasztai ir Rasztininkai*, kokius reikalavimus jis kėlė lietuviškų knygų autoriams.

Recenzija – analitinio žanro rašinys, perteikiantis recenzijos autoriaus santykį su recenzuojamu kūrinio, jo vertinimą. Būdingiausias recenzijos bruožas paprastai laikomas jos kritiškumas, skatinantis skaitytoją mąstyti (Bitinienė 2007: 95; Marcinkevičienė 2008: 152). Nors skiriamos mokslinės ir publicistinės recenzijos, tačiau tą skirtumą veikiausiai atspindi kalbinė raiška, nes gera esanti tik ta recenzija, kurioje atskleisti tokie vertinamo veikalo aspektai, kuriuos atpažinti gali tik kompetentingas tam tikros srities specialistas (Bitinienė 2007: 95).

Jau minėta, kad knyga *Lietuviszkiejie Rasztai ir Rasztininkai* buvo išleista Lietuvos mylėtojo slapyvardžiu, bet J. Jablonskiui autoriaus asmenybė buvo žinoma. Didžiojoje teksto dalyje autoriaus pavardės nemini, tik sako, kad jis „yra žinomas mūsų emigrantas, apsigyvenęs Amerikoje“ (V 1894 1: 10). Recenzijoje J. Jablonskis supažindina skaitytoją su knygos struktūra, išryškina jos teigiamybes ir trūkumus.

Recenzentas atkreipia dėmesį, kad knygoje XVI–XVIII a. raštija aptarta trumpai (p. 1–23), o XIX a. leidiniams skirta vietos kone 10 kartų daugiau (p. 23–222). Jis nurodo, kad knygos skyriuje apie XVI–XVIII a. raštiją „autorius, kaip ir galima buvo tikėtis, nesurinko visos medegos apie mūsų raštus“⁴ (V 1894 1: 10). Drauge šitą disproporciją J. Jablonskis pateisina, „nes šiuo-tarpu toksai darbas vargu būtų išpildomas vienam žmogui, ypač apsigyvenusiam toli nuo savo krašto“ (V 1894 1: 10). Vis dėlto šiam skyriui skirtas rimtas priekaištas: jo žinios „nėkiek nesurištos su mūsų tautos istorija“ (V 1894 1: 10).

XIX a. raštija recenzijoje aptarta išsamiau. J. Jablonskio teigimu, čia autorius „kalba apie 35 yvairios vertės rašytojus, pradėdams nuo D. Poškos ir kunigo A. Strazdelio ir užbaigdamas gyvenimais M. Jankaus ir kng. A. Bur-

⁴ Visur cituojama iš originalo.

bos“ (V 1894 1: 10). Iš esmės ši dalis recenzijoje vertinama teigiamai. J. Jablonskis rašo: „Kas norėtų arčiaus susipažinti su mūsų XIX amžiaus rašenybe, tam būtinai reikalingos bus žinios, surinktos aprašomoje knygoje.“ (V 1894 1: 10). Drauge šis skyrius sulaukia ir priekaištų. Kalbininkas kritikuotinai laikė šiuos leidinio bruožus:

- 1) autorius daug kur tik perpasakoja tai, ką teigė vienas ar kitas lietuvių rašijai nusipelnęs asmuo, tačiau tai pateikia be jokio vertinimo, todėl skaitytojui lieka neaiški tikroji aprašomųjų darbų vertė;
- 2) apie kai kuriuos autorius pateikiama neobjektyvi ar tendencinga informacija;
- 3) lietuvių raštijoje esama svarbių dalykų, kurie knygos autoriui buvo žinomi, tačiau šis juos nutylėjęs.

Nors recenzuojamas leidinys – lietuvių literatūros apžvalga, tačiau J. Jablonskis jį vertina ne kaip literatas, bet kaip kalbininkas. Jis nurodo, kad skaitytojui neaišku, kaip vertintini Mikalojaus Akelaičio ar kunigo Mykolo Miežinio darbai. Iš tiesų J. Šliūpo knygoje be jokių komentarų pateiktos naivios M. Akelaičio žodžių etimologijos, tad skaitytojas jas gali laikyti mokslo faktais. Pavyzdžiui, J. Šliūpas rašo, kad, pasiremdamas lingvistikos mokslu, M. Akelaitis knygoje *Rzut oka na starożytnośći narodu litewskiego* (Peterburgas, 1885) parodęs, jog kalno *Šatrija* pavadinimas sietinas su sanskrito žodžiais *s'ath* ir *adri*, o tai reiškia „garbingas kalnas“; Karpatų kalnų pavadinimas siejamas su nežinoma karpių tauta, o pastarosios pavadinimas reiškias „avių kirpėjai“; trakų genties pavadinimas gretinamas su lietuvių *draikus*, o tai, J. Šliūpo teigimu, reiškia, kad „žmonės iszklydę, be sąriszos gyvenanti“ (LRR 1890: 93–94); rusų tautos pavadinimą M. Akelaitis kildinęs iš Rusnės salos vardo, ką J. Šliūpas taip pat pateikias kaip neabejotiną faktą (LRR 1890: 94). J. Šliūpo pateikiami pavyzdžiai ir iš kitos M. Akelaičio knygos – *List otwarty do pana Leonarda Niedzwiedzkiego* (Paryžius, 1887), – joje autorius sakosi atradęs šaknų kaitos dėsnį, parodantį, kaip gali keistis žodžiai ir vienoje kalboje, ir keliaudami iš vienos kalbos į kitą. Taip M. Akelaitis mano įrodantis, kad giminiški esą įvairių kalbų žodžiai „skargas, skundas, klage, lugeo“. Šį skyrelį J. Šliūpas baigia M. Akelaičio citata, kad jo pasekėjai „stumia prieszakyn mokslą kalbžinystos, pasikeidami augszcziaus už vokiszkąją mokslainę“ (LRR 1890: 96). Suprantama, kad tokios nuostatos negalėjo būti priimtinos klasikinės filologijos studijas baigusiam J. Jablonskiui.

J. Jablonskis recenzijoje atkreipia dėmesį į tai, kad knygoje labai daug vietos skirta Andriui Višteliiui-Višteliauskiui, bet nėra jokios jo darbų kritikos. Iš tiesų leidinyje šis asmuo atrodo esąs pats svarbiausias XIX a. lietuvių raštijos istorijoje, jam skirta per 30 puslapių (LRR 1890: 136–168), tik skyrius apie Joną Basanavičių pora puslapių didesnis. J. Šliūpo knygoje pabrėžiama, kad A. Vištelis-Višteliauskas mažai žinoma asmenybė, nors ji padariusi didelę įtaką Jurgiui Mikšui⁵, Martynui Jankui⁶, Jonui Basanavičiui ir kitiems lietuvių šviesuoliams. Didžiąją šio skyrelio dalį sudaro A. Vištelio-Višteliausko laiškų ištraukos (kas buvo jų adresatas, knygoje nenurodoma), ten pasakytas mintis lyg pastiprinant eilėraščių, spausdintų *Aušroje*, ištraukomis. Taip fragmentiškai pateikta šio autoriaus gyvenimo apžvalga, aptarta jo lietuviybės samprata, lietuvių ir lenkų santykiai, nurodoma, kad A. Vištelis-Višteliauskas kalbėjęs apie lietuvių kalbos padėtį, pabrėžęs lietuvių kalbos gramatikos būtinybę.

J. Jablonskis šį skyrelį vertina itin griežtai. Galima būtų sakyti, kad čia jis akmens ant akmens nepalieka. Jam kliūva net J. Šliūpo cituojami A. Vištelio-Višteliausko eilėraščiai ir jų komentarai: „čia mes randame nurodymus, visiškai be kritikos, apie V-ko daineles, teisybę sakant, visai netikusias“ (V 1894 1: 10). Knygoje cituojamos įvairios A. Višteliausko mintys susilaukia itin emocingos J. Jablonskio kritikos: „V-o [Višteliausko] plepalai gal pavirsti akise tūlo skaitytojaus į tikrus protavymus ir mokslo nurodymus.“ (V 1894 1: 10). Savo kritiką recenzentas kreipia į dvi pagrindines A. Višteliausko teiginių sritis: 1) nepagrįstas etimologijas; 2) įvairių kalbų tarpusavio santykių suvokimą. Kaip visiškai nevykusias etimologijas J. Jablonskis nurodo J. Šliūpo knygoje duotus pavyzdžius, kad giminiški esą lie. *motina*, pranc. *matin* „rytas“, lenk. *mowa* „kalba“ (beje, A. Višteliausko pateikta ir daugiau šio žodžio „giminių“: *mutter*, *mater*, *madre*, net „lietuviškas“ žodis *muterkė*). J. Jablonskis taip pat percituoja A. Višteliausko mintis, rodančias, kaip šis suvokė įvairių kalbų tarpusavio santykius. Dabar jos keltų šypsena, tačiau XIX a. pabaigos skaitytojas, ypač neturintis kalbos mokslo pagrindų, tai galėjo priimti kaip tikrą dalyką. J. Jablonskis su ironija cituoja šias A. Višteliausko mintis: „Lenkai turi perdirbtą lietuvių. liežuvių, nekitonišką. Vokiečiai turi pusę žodžių lietuviškų savo rėdoj-kalboj, tiktai baisiai perdirbtų; lietuviškoji kalba, kaipo motina lenkiškos, negali atstumti ir paniekinti savo

⁵ Jurgis Mikšas (1862–1903) – Mažosios Lietuvos spaudos veikėjas, aušrininkas, vertėjas.

⁶ Martynas Jankus (1858–1956) – Mažosios Lietuvos spaudos veikėjas, aušrininkas, spaustuvininkas.

dukters“ (V 1894 1: 10). Recenzento daroma tokia išvada: „V-s [Višteliauskas] priguli prie tų mūsų kalbininkų, kurie lietuvišką kalbą turi už motiną visų kalbų, už Adomo ir Jievos kalbą.“ (V 1894 1: 10). Drauge J. Jablonskis kritikuoja ir J. Šliūpą. Jo nuomone, „[š]litą tamsenybę ir silpną mūsų namiinių kalbininkų pusę autorius „Lietuv. R. ir R.“ turėjo būtinai išaiškinti ir nevadinti visų tokių plepalų tyrinėjimais“ (V 1894 1: 10). Taigi J. Jablonskis leidiniui kelia moksliskumo kriterijų.

Vis dėlto J. Jablonskis čia kiek šališkas. Galima sutikti su jo priekaištais dėl naivių etimologijų ar kalbų tarpusavio santykių. Tačiau kalbininkas recenzijoje visiškai nieko nesako apie kitus J. Šliūpo knygoje minėtus faktus: A. Višteliausko požiūrį į tuometinę lietuvių kalbos padėtį, lietuvių kalbos gramatikos būtinybę ir kt.

Nemaža recenzijos dalis skirta parodyti, kaip knygoje *Lietuviszkieje Rasztai ir Rasztininkai* aptariama Antano Baranausko asmenybė ir jo darbai. Šioje recenzijos dalyje J. Jablonskis neižvelgia teigiamų dalykų. Recenzentas rašo, kad aptariamąs knygos autorius buvo pasižadėjęs neminėti Rusuose gyvenančių rašytojų pavardžių (V 1894 1: 11), ir tokią nuostatą jis palaikąs. Tai suprantama: ir knyga, ir jos recenzija pasirodė spaudos draudimo laikotarpiu, kai ir lietuviškų raštų autoriai, ir jų platintojai buvo persekiojami. Todėl knygoje aptariami tie autoriai, kurie jos pasirodymo metu jau buvo mirę. Išimtis – Antanas Baranauskas. Šio autoriaus pavardės minėjimą J. Jablonskis laiko knygos autoriaus klaida, nes toks elgesys keliąs pavojų aptariamam autoriui. J. Šliūpui priekaištaujama ir dėl to, kad jis kreipiasi dėmesį ne tiek į A. Baranauską-poetą, kiek į A. Baranauską-dvasininką, remdamasis savo, dar vaiko, įspūdžiais. J. Jablonskis nurodo, kad „Straipsnyje apie tą vyrą skaitytojas dovanai jieškotų kritikos jo „Šilelio“ ir apsprendimo paties rašytojus“ (V 1894: 11). Iš tiesų knygoje *Lietuviszkieje Rasztai ir Rasztininkai* nėra išsamesnio poemos *Anykščių šilelis* vertinimo. Knygos autorius tik pasako, kad „[g]eriausiai iš jo dainų yra pagal savo budavonę „Anykszcziu Szilėlys“ (LRR 1890: 83). Čia J. Šliūpas pacituoja paties A. Baranausko paaiškinimą, kada ir kur buvo parašytas „Šilelis“, ir išvardija žinomus poemos leidimus: 1861 m. – Lauryno Ivinskio kalendoriuje, 1875 m. – Leopoldo Geitlerio ir 1892 m. – Hugo Vėberio (LRR 1890: 83) pastangomis išleista. Recenzijoje sakoma, kad knygos autorius priekaištaująs A. Baranauskui dėl jo pernelyg didelio maldingumo („kelas adynas kasdien ažūt ant mokslo, perleidžiant ant viduramžiniu poteriui atkalbėjimo“ (LRR 1890: 82), tarsi nesuvoktų A. Baranausko luomo. J. Ja-

blonskis recenzijoje nemini kitų J. Šliūpo apie A. Baranauską paskelbtų faktų (dėl lietuvių ir lenkų santykio, dėl „bajoriško“ ir „mužikiško“ vyskupo elgesio), tik sako: „Kiek čia teisybės ir melo, ar tikrai tas žmogus teip „baisus“, sunku mums tuo-tarpu žinoti; <...> be šitų baurinimų atskirų žmonių autorius turėjo būtinai apsieiti, nes to reikalavo nauda ir vertė pačių „Raštų““ (V 1894 1: 11). Drauge J. Jablonskis prikiša knygos autoriui šališkumą: „Iš visoko matyti, kad L. M-jas, begyvendamas kng. A. B-io namuose (p. 82), ėgijo ypatingą prieš jį neapykantą ir norėdamas jam „atkeršyti“ pasinaudojo iš savo „Raštų ir Raštininkų““ (V 1894 1: 11). Taigi čia išryškėja dar vienas J. Jablonskio kaip recenzento reikalavimas autoriui – būtinai išlikti objektyviam.

Paskutinė recenzijos pastraipa skirta lietuviškiems laikraščiams. J. Jablonskio nuomone, knygoje lietuviškai spaudai skirta nedaug dėmesio (p. 223–229). Kaip teigiamą dalyką jis nurodo, kad knygoje minimi ir Prūsų Lietuvos, ir Amerikos laikraščiai (*Keleivis, Tilžės Keleivis, Garsas, Nemuno Sargas, Aušra, Šviesa, Lietuvių Balsas*). Tačiau drauge J. Jablonskis pastebi tam tikrą šališkumą. Su ironija sakoma: „Daugiausia gero pasakyta apie *Lietuv. Balsą* ir buvusį jo redaktorių p. J. Šliupą; autorius „R. ir R.“ nesigailėjo žodžių, kad tik p. Šliupas išeitų išaugštintas, iš visų pusių išteisintas ir apgintas...“ (V 1894 1: 11). Žinant, kad J. Šliupas ir yra knygos autorius, ironija tampa suprantama. Recenzentui skaudu, kad knygoje nieko nekalbama apie *Varpą* ir *Ūkininką* (kaip žinoma, šie laikraščiai buvo tautinės savimonės žadintojai, leidžiami tais laikais dideliu tiražu – nuo 1000 iki 2000 egz.). Nuoskaudą rodo tokia J. Jablonskio pastaba: „Matyti, kad L. M-jaus akise juodu stovi žemiaus už visokius „Laiškus“, „Keleivius“ ir „Ceitungas““ (V 1894 1: 11).

Apibendrinamas recenzentas sako: „Šitais žodžiais baigiu savo nurodymą ant senei jau išėjusios knygos, kurios turinys, ar šėip, ar teip, yra labai interesingas“ (V 1894 1: 11). Ši trumpa pastaba pirmiausia rodo du dalykus: 1) prieš ketvertą metų išleistą knygą recenzentas laiko sena, tuo netiesiogiai teigdamas skaitytojui, kad esama daug naujesnių knygų; 2) nors recenzijoje pasakyta nemažai kritikos, J. Jablonskis savo tekstą baigia pozityviai, ragindamas *Varpo* skaitytojus susidomėti recenzuojama knyga.

J. Jablonskio straipsnio „S. Daukanto gyvenimas ir raštai“ tekstas rodo, kad jo atsiradimas taip pat sietinas su knyga *Lietuviškiųjų Raštai ir Raštininkai*. Jame kalbininkas rašo: „Kaip maža mes žinome apie Simaną D., galima suprasti jau iš to, juog teip drąsus autorius „Lietuv. raštų ir raštininkų“ (Tilžė-

je, 1890 m.) jam ir apsprendimui jo darbų tegalėjo paskirti tiksliai penktą dalį tos vietos, kurią davė A. J. Višteliauckui, mažai mums žinomam, nesenei mirusiam mūsų rašytojėliui“ (V 1893 11: 165). Taigi J. Jablonskio straipsnis – tarsi žinių apie Simono Daukanto gyvenimą ir darbus papildymas. J. Šliūpas tik trumpai aptarė svarbiausius S. Daukanto gyvenimo etapus (studijas Vilniaus universitete⁷, darbą Rygoje ir Peterburge) ir pagal leidimo metus išvardijo S. Daukanto parengtus leidinius. Drauge jis padarė bendro pobūdžio išvadą, kad istorija skatina domėjimąsi savo tauta (LRR 1890: 37).

J. Jablonskis sako remiamasis Eduardo Volterio straipsniu, medžiaga, gauta iš neįvardyto asmens, ir paties S. Daukanto testamentu. Taip jis papildė S. Daukanto biografiją keliais faktais. J. Jablonskis rašo, kad tėvas Jurgis D., karališkasis valstietis, buvo medšargis; mokslui S. Daukantą sušelpęs Truikinių altarista kun. Sim. Lopacinskis; 1814 m. S. Daukantas baigęs keturklasę mokyklą Žemaičių Kalvarijoje; nežinoma, ar studijuodamas Vilniuje bendravo su „garsingu Ad. Mickevičium ir keliom simpatiškom studentų kuopelėm“; filosofijos magistro laipsnį įgijęs Dorpate (Tartu); visą amžių išbuvęs nevedęs. J. Jablonskis atkreipia dėmesį į tai, kad S. Daukantas „buvo itin gerai apšviestas vyras, puikus žinovas istorijos, pasižino ir susirašinėjo su garsingiausiais savo laiko bičiuliais ir tyrėjais jo tautos, su Pabrieža⁸, Kazim. Maigiu⁹, Karaliaučiaus prof. Voigt¹⁰ ir daugeliu kitų“; pats S. Daukantas atsisakęs rašyti biografiją ir bibliografiją (V 1893 11: 165–167).

J. Jablonskio straipsnyje pirmą kartą lietuvių bibliografijoje pateiktas klasifikuotas S. Daukanto darbų aprašas (leidiniai skirstomi į istoriškus, filologiškus, knygutes su naudingais skaitymais žmonių, dvasiško turinio knygas). Labai trumpai aptariama S. Daukanto raštų kalba. Sakoma, kad ji žemaitiška, su nemaža priemaiša latviškų žodžių ir konstrukcijų; kartais

⁷ Beje, ar tik ne iš J. Šliūpo knygos pasklido legenda apie tai, kad S. Daukantas į Vilniaus universitetą atkeliavo pėsčias (LRR 1890: 34).

⁸ Turimas galvoje kunigas Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771–1849), lietuvių religinės literatūros kūrėjas, botanikos terminų kūrėjas, poetas.

⁹ Bajoras Kazimieras Maigys (1800–apie 1858) ne tik susirašinėjo su S. Daukantu, bet ir siuntė jam Rytų Aukštaitijoje paties užrašytas liaudies dainas. Būdamas kelių dvarų valdytojas, jis laiškuose skundėsi, kaip valstiečiai nepajėgią dirbti. Tai skatino S. Daukantą rengti ūkiškų patarimų knygeles (žr. Merkys 1991: 135, 146).

¹⁰ Profesorius Johanas Voigtas (Johann Voigt) (1786–1863) – žinomas istorikas, išleidęs 9 tomų *Prūsijos istoriją* (Geschichte Preussens von den ältesten Zeiten bis zum Untergang der Herrschaft des Deutschen Ordens 1525), kryžiuočių ordino istoriją (Geschichte des deutsche Rittersordens). Šiais darbais S. Daukantas rėmėsi, rašydamas istorijos veikalus (žr. Kaunas 1996: 326, 438; Merkys 1991: 167).

matyti nelaisvi junginiai. Pats J. Jablonskis supranta, kad tai tik menkos pastabos, todėl rašo: „ištyrinėjimą jo kalbos ir apsprendimą jo tikrų nuopelnų mūsų literatūroje, palieku tolesniam laikui. Tuo-tarpu reikėtų rinkti visokia medega ir skelbti „Varpe“ – apie jo gyvenimą, apie jo raštus, rankraščius....“ (V 1893 11: 168). Taigi šiame straipsnyje J. Jablonskis ne tiek nagrinėja, kas apie S. Daukantą pasakyta J. Šliūpo knygoje, kiek stengiasi jos medžiagą papildyti naujais faktais bei savais komentarais.

IŠVADOS

1. Jonui Jablonskiui rūpėjo visi lietuviški leidiniai; dar dirbdamas Mintajos gimnazijos mokytoju, t. y. darbo ir veiklos pradžioje, stengėsi juos recenzuoti ar papildyti naujais faktais.

2. Recenzijos parodo, kad J. Jablonskis į knygą žvelgė platesniu žvilgsniu: siekė, kad knygos istorija būtų neatsiejama nuo bendrosios tautos istorijos.

3. Į recenzuojamą lietuvių literatūros istorijos leidinį recenzentas žvelgia kalbininko akimis. Recenzijose ryškėja kalbinės įžvalgos, kurios atsiskleidžia tolesnėje J. Jablonskio veikloje. Svarbios jo pastabos apie etimologiją, kalbų tarpusavio santykius ir pan.

4. J. Jablonskiui svarbios objektyvumo ir moksliskumo nuostatos, būtent to recenzuojamoje knygoje jis ir pasigenda (plg. pastabas apie atskiriems autoriams skirtą vietą, skyrių apie A. Baranauską, periodinę spaudą ir kt.).

5. Recenzijos baigiamos teigiamomis nuostatomis – ir knygų autoriai, ir kiti kultūros veikėjai skatinami rengti svarbius lietuvių tautai darbus.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

LRR – *Lietuviskiejie Rasztai ir Rasztininkai: Raszliszka peržvalga parengta Lietuvos Mylėtojo*, Tilžė, 1890.

V – *Varpas* – literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis (ėjęs nuo 1889 m. sausio mėn. iki 1906 m. Tilžėje ir Ragainėje).

Bitinienė A. 2007: *Publicistinis stilius*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio instituto leidykla.

Kaunas D. 1996: *Mažosios Lietuvos knyga: Lietuviškos knygos raida*, Vilnius: Baltos lankos.

Marcinkevičienė R. 2008: *Žanro ribos ir paribiai: Spaudos patirtys*, Vilnius: Versus aureus.

Merkys V. 1991: *Simonas Daukantas*, Vilnius: Vyturys.

Piročkinas A. 1977: *Prie bendrinės kalbos ištakų*, Vilnius: Mokslas.

Gauta 2012 12 02

JONAS JABLONSKIS ABOUT THE BOOK
LIETUVISZKIEJIE RASZTAI IR RASZTININKAI
(*LITHUANIAN WRITINGS AND WRITERS*)
BY JONAS ŠLIŪPAS

S u m m a r y

Works by Jonas Jablonskis are usually viewed from the positions of the formation of the standard language and its standardization. His other activities have been poorly researched. Jablonskis' comments about the book prepared by Jonas Šliūpas – the first history of Lithuanian writings – reviewing Lithuanian writings from the year 1547 until the end of the 19th century were published in the newspaper *Varpas* in 1893–1894. Jablonskis' comments are an important historical fact showing how the publication was evaluated by the contemporaries. These essays are also the first reviews by Jonas Jablonskis. At the time of writing reviews, Jonas Jablonskis was working as a teacher at Mintauja gymnasium. Moreover, they reveal particular attitudes of Jablonskis as an improving linguist.

Comments expressed by Jablonskis allow drawing the following conclusions: 1) Jablonskis cared about all Lithuanian publications; working in Mintauja he tried to review them or supplement them with new facts; 2) As a reviewer, Jablonskis tries to be objective: he talks about the book disregarding his relations with its author; 3) Reviews show that Jablonskis viewed the book in the broader context: his aim was that the history of the book would be related with the common history of the nation; 4) Reviews end in the positive attitudes, in such a way encouraging both the author and other people in the cultural world to prepare the works which would be important for the Lithuanian nation; 5) Linguistic providences which will be important in the further activities of Jablonskis show up in the reviews.

KEYWORDS: review, Jonas Jablonskis, Jonas Šliūpas, literature, periods, periodicals.

GIEDRĖ ČEPAITIENĖ

Šiaulių universitetas

P. Višinskio g. 38, LT-76352 Šiauliai

g.cepaitiene@splius.lt